

2/2002
1/2003 &

Археологічний літопис
Лівобережної України

Археологічний літопис Лівобережної України

Центр охорон* та
досліджень пам'яток
археології управління
культури Пайпінської
областської адміністрації

Бістніуг археологи
Національної
Академії наук
України

Науковий журнал

Заснований у 1997 р.

Виждється раз на півріччя

Редакційни капеці:

Олександр СУПРУНЕНКО,
головиий редактор, хандидат історичних наук,
заслужений працівник культури України (Полтава)

Петро БОНДАРЕВСЬКИЙ,
заслужений працівник культури України (Полтава)

Вадим ВАДИМОВ,
член-кореспондент Української Академії Архітектури,
доктор архітектури (Полтава)

Іван ГЛИЗЬ,
начальник управління культури Полтавської
облдержадміністрації (Полтава)

Гліб ІВАКІН,
доктор історичних наук (Київ)

Володимир КОВАЛЕНКО,
кандидат історичних наук,
заслужений працівник освіти України (Чернігів)

Ірина КОВАЛЬОВА,
доктор історичних наук, професор (Дніпропетровськ)

Володимир МІХЄЄВ,
доктор історичних наук, професор (Харків)

Олександр МОЦЯ,
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор (Київ)

Олексій НЕСТУЛЯ,
доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України (Полтава)

Олександр СИМОНЕНКО,
доктор історичних наук (Київ)

Ростислав ТЕРПИЛОВСЬКИЙ,
доктор історичних наук (Київ)

Петро ТОЛОЧКО,
академік НАН України,
доктор історичних наук, професор (Київ)

Петро ЩЕМЕТ,
кандидат педагогічних наук (Полтава)

Борис ШРАМКО,
доктор історичних наук, професор (Харків)

Редакція:

Ірина КУЛАТОВА,
відповідальний секретар

Олександр ТІТКОВ,

технічний редактор, комп'ютерна верстка

Костянтин МИРОНЕНКО,
Олександр УДОВИЧЕНКО,

комп'ютерний набір

Адреса редакції:

Україна, 36011, м.Полтава-П, вул.Комсомольська, 37,
Центр охорони та досліджень пам'яток археології
управління культури Полтавської облдержадміністрації
Тел, факс: (053-22) 226-15
e-mail: cpram@ua.fm

Editorial office:

Centre of Protection & Research
of Archaeological Sites Culture Board
of the Poltava Province's State Administration
37, Komsomolska Str.,
Poltava, 36 011, Ukraine
tel, fax. +380 (053-22) 226-12
e-mail: cpram@ua.fm

© АРХЕОЛОГІЧНИЙ ЛІТОПИС
ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ,
числа 2 (12) • 2002 — 1 (13) • 2003

© ARCHAEOLOGICAL CHRONICLE OF THE
DNIPEP'S LEFT-BANK UKRAINE
SCIENTIFIC MAGAZINE

№№ 2 (12) • 2002 — 1 (13) • 2003
Видає: ВЦ "Археологія" ЦОДПА

№№ 2 * 2002 — 1 * 2003

ЗМІСТ

ПАМ'ЯТІ М.Я.РУДИНСЬКОГО (1887 - 1958)

Глизь І.П., Супруненко О.Б. (Полтава). Михайло Рудинський — археолог, пам'яткоохоронець, музейних і педагог.....	7
Ротач П.П. (Полтава). "Мене цікавить не лише археологія...": Краєзнавчі захоплення М.Я.Рудинського.....	12
Нестуля О.О., Нестуля С.І. (Полтава). М.Рудинський у пам'яткоохоронному русі Полтавщини 1917 — початку 20-х років ХХ а.....	15
Бочарова С.І. (Полтава). Роль М.Я.Рудинського у формуванні і становленні Полтавського художнього музею.....	19
Берест Ю.М. (Охтирка). Фонд М.Я.Рудинського в Охтирському краєзнавчому музеї.....	21

З АРХІВНОЇ СПАДЩИНИ

Рудинський М.Я. (Полтава). Результати екскурсії в Кременчуцький та Кобеляцький повіти 20.IX - 29.X.1922 р. / Публ. і ком. <i>Мокляка В.О., Нестулі О.О.</i>	23
Рудинський М.Я. (Полтава). Центр і периферії в справі музейної / Публ. і ком. <i>Мокляка В.О., Нестулі О.О.</i>	27

ХРОНІКА

Максиенко Г.М., Супруненко О.Б. (Полтава). Другі регіональні наукові читання "Пам'яті М.Рудинського" (м.Полтава, 5-6 грудня 2002 р.).....	29
Курчатова О.М. (Полтава). Полтавський художній музей (галерея мистецтв): Історія і сьогодення, проблеми і перспективи.....	31
Удовиченко О.І. (Полтава). Невідомий фотознімок Вадима Щербаківського.....	32

АРХЕОЛОГІЯ: Статті і публікації

Гавриленко І.М. (Полтава). Етнокультурний розвиток Лїсостепового Лївобережжя Дніпра у палеолїті.....	35
Супруненко О.Б., Гавриленко І.М., Кулатова І.М., Лямкін В.В., Мироненко К.М. (Полтава, Комсомольську Мезолїтїчна стоянка "Комсомольська" поблизу с.Пїдлужжя на Кременчуччинї.....	43
Сергеева М.С. (Київ). До вивчення лїнійно-геометричних зображень Кам'яної Могили.....	46
Рахно К.Ю. (Полтава). До інтерпретації петрогліфів "Гроту Бика" Кам'яної Могили (у контексті ідей М.Я.Рудинського).....	51
Рижов С.М. (Київ). Глинїяні моделї саней кукутьєн-трипїльської спїльностї.....	56
Ковальова І.Ф. (Дніпропетровськ). Стратифїкованї енеолїтичнї кургани в криворїзькій течїї Інгульцї.....	58
Лугова Л.М. (Полтава). Кургани епохи бронзи поблизу селища Бїлики у Поворсклї.....	64
Супруненко О.Б. (Полтава). Про першїй курганнїй некрополь культури багатоваликєвої керамїки в Українї.....	70
Гавриш П.Я. (Полтава). Колонїзація праслов'янами середнього межириччя Псла і Ворскли у ранньому залїзному вїцї.....	76
Удовиченко О.І. (Полтава). Нова стела скїфського часу з багатою іконографїєю.....	81
Шраїко Б.А. (Харків). Добування залїза у Гелонї.....	84
Задніков С.А. (Харків). Античнї амфори поч. VI ст. до н.е. з розкопок зольника №28 Західного укрїплення Бїльського городища.....	91
Щербань А.Л. (Диканька), Мельникова І.С. (Полтава). Кружала з розкопок Михайла Рудинського бїля Таранєвого Яру.....	96
Шраїко І.Б. (Харків). Дослїдження округи Люботинського городища.....	102
Гейко А.В. (Полтава). До питання видїлення так званих "селищних куцїв" на пам'ятках скїфського часу Нижнього Поворскля.....	109
Кулатова І.М. (Полтава). Про деякї старожитностї пїзнєоскїфської доби у межириччї Ворскли і Сули.....	114
Рейда Р.М. (Полтава). До вивчення пам'яток черняхївської культури Нижнього Поворскля.....	118
Кракало І.В. (Кременчук). Черняхївське поховання з мечем поблизу с.Максимька пїд Кременчуком.....	126
Бейдїн Г.В., Григорьянц М.М. (Харків). Новї знахїдки кола вїїмчастих емалїв у басейнї Севрського Дїнцї.....	128

Згїдно з постановєвою Президїї Вищої Атестаційної Комїсії України вїд 9 червня 1999 р. № 1-05/7 затверджєно "Перелїк № 1 наукових фахових видань України, в яких можуть публїкуватися результати дисертаційних робїт на здобуття наукових ступенїв доктора і кандидата наук", в якїй у роздїл "Журнали" за позицією J* 1 вклучєно "Археологїчний лїтопис Лївобережної України" (м.Полтава) — спецїальнїсть історїя, археологїя.

Свистун Г.Є. (Харків), Чендев Ю.Г. (Белгород). Східна ділянка оборони Мохначанського городища та його природне оточення у давнину.....	130
Приймак В.В. (Суми). Формування елементів територіальної структури Дніпровського Лівобережжя X-XIII ст.....	136
Мироненко К.М., Супруненко О.Б. (Полтава). Давньоруський комплекс з посаду літописно? Лтави (за розкопками 1997 р.).....	143
Берест Ю.М. (Охтирка), Осадчий Є.М. (Суми). Археологічні пам'ятки околиць міст Охтирка і Суми.....	157
АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ ДИСЦИПЛІНИ	
Пашкевич Г.О., Горбаненко С.А. (Київ). Відбитки зернівок культурних рослин на кераміці Опішнянського городища.....	161
АРХЕОЛОГІЯ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ	
Сапегін С.В. (сКовалівко). Майдани узбережжя р.Коломак і творча спадщина М.Я.Рудинського.....	164
Артем'єв А.В. (Полтава), Колода В.В. (Харків). Некрополь сМохнач та фізичний стан населення Слобожанщини у XVII-XIX ст.....	168
ДО 600-РІЧЧЯ БИТВИ НА ВОРСКЛІ 1399 р.	
Посухов В.І (Полтава). Битва 1399 р.: підказує народна пам'ять.....	178
Виногородська Л.І. (Київ). Новгород-Сіверський у XII-XV ст. (за історико-археологічними даними).....	180
НУМІЗМАТИКА	
Шалабудов В.М. (Дніпропетровськ). Особливості грошового обігу XVII-XVIII ст. у Нижньому Присамар'ї.....	183
Ковальова І.Ф. (Дніпропетровськ). Свідчення міжнародної торгівлі козацької доби з Присамар'я.....	187
Бейдін Г.В., Григор'янц М.М. (Харків). Знахідки босфорських монет на пам'ятках черняхівської культури Харківської області.....	190
РОЗВІДКИ	
Троцька В.І. (Опішне). Археологічні дослідження в околицях Опішного.....	194
КРАЄЗНАВСТВО	
Гавриш Р.Л. (Полтава). М.Я.Рудинський — голова педагогічного бюро Полтавського губернського земства.....	196
Год Б.В., Лобурець В.Є. (Полтава). Сторінки історії історичного факультету Полтавського педагогічного університету.....	199
АНТРОПОЛОГІЯ	
Рудич Т.О. (Київ). Населення черняхівської культури Лівобережної України за матеріалами антропології.....	205
Горбенко С.О. (Львів). Краніометричне дослідження та графічна реконструкція за черепом жінки з поховання скіфського часу Більського курганного некрополю "Б".....	214
З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОННИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
Вовкодав С.М., Юрченко О.В. (Переяслав-Хмельницький). Застосування Microsoft Excel в розрахунках вартості охоронних досліджень.....	219
РЕЦЕНЗІЇ	
Гавриленко І.М. (Полтава). Супруненко О.Б. Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К.М.Скаржинської) — К.-Полтава: Археологія, 2000 [2001].....	222
Шабан В.А. (Георгіївськ). Нотатки на полях монографії Нефьодкіна А.К. "БОЙОВІ КОЛІСНИЦІ І КОЛІЧНИЧІ ДАВНІХ ГРЕКІВ". — СПб., Петербурзьке Східнознавство, 2001.....	224
Граб В.І. (Полтава). Археологічна поезія.....	227
ПОВІДОМЛЕННЯ, ІНФОРМАЦІЇ.....	50, 55, 63, 83, 90, 95, 101, 106, 142, 167, 182, 193
НОВГВИДАННЯ.....	182, 183
RESUMED.....	229
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	233
НАШІ АВТОРИ.....	234
Кулатова І.М. (Полтава). Поховання із дзеркалом в околицях Більська.....	2 с. обл.

З ОФІЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

3 **Указу Президента України**

Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки 2002 року

На підставі подання Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки **ПОСТАНОВЛЯЮ:**

1) Присудити Державні премії України в галузі науки і техніки 2002 року:

- за цикл праць "Давня історія України" та "Етнічна історія давньої України":

ТОЛЮЧКУ Петру Петровичу — академіку Національної Академії наук України, директору Інституту археології НАН України

КРИЖИЦЬКОМУ Сергію Дмитровичу — члену-кореспонденту Національної Академії наук України, заступникові директора Інституту археології НАН України

КОЗАКУ Денису Никодимовичу — докторові історичних наук, заступникові директора Інституту археології НАН України

МОЦІ Олександрові Петровичу — докторові історичних наук, завідувачу відділу Інституту археології НАН України

МУРЗИНУ Вячеславу Юрійовичу — докторові історичних наук, завідувачу відділу Інституту археології НАН України

ІВАКІНУ Глібу Юрійовичу — докторові історичних наук, провідному науковому співробітнику Інституту археології НАН України

РУСЯЄВІЙ Анні Станіславівні — докторові історичних наук, провідному науковому співробітнику Інституту археології НАН України

ОТРОЩЕНКУ Віталію Васильовичу — кандидату історичних наук, завідувачу відділу Інституту археології НАН України

КРУЦЮ Володимирі Опанасовичу — кандидату історичних наук, старшому науковому співробітнику Інституту археології НАН України

СТАНКУ Володимирі Никифоровичу — докторові історичних наук, деканові історичного факультету Одеського Національного університету ім. І.І.Мечникова

м.Київ
16 грудня 2002 року
№ 1171/2002

Президент України
Л.Кучма

ЗАСТОСУВАННЯ MICROSOFT EXCEL Б РОЗРАХУНКАХ ВАРТОСТІ ОХОРОННИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Останнім часом все актуальніше постає питання застосування сучасних комп'ютерних технологій в різних напрямках гуманітарної науки. Для більшості з них подібний процес виступає не лише далекою перспективою, а прямою необхідністю, що дозволяє покращити, спростити й певним чином автоматизувати дослідницькі роботи. Зокрема, хотілося б зупинитися на інтеграції комп'ютерних технологій в археологічну науку. Останніми роками вже здійснювалися окремі розробки програм саме для археологічних досліджень. Неодноразово виходили публікації про застосування існуючого програмного забезпечення з метою систематизації, збереження та реконструкції археологічного матеріалу.

Дана публікація лише опосередковано стосуватиметься класичного змісту археологічних досліджень, а саме економічного боку питання — кошторисних розрахунків.

Згідно з чинним Законодавством України, під час проведення різних видів будівельних робіт, що можуть привести до руйнації археологічних об'єктів, необхідне здійснення охоронних та рятівних досліджень на даній території. Їх замовником може бути фізична чи юридична особа. Саме вона повинна забезпечити фінансовий бік рятівних досліджень.

Процес підрахунку вартості виконаної роботи, хоча і нескладний, але інколи забирає значну кількість часу, використання якого можна спрямувати на вирішення більш важливих питань вже суто наукового характеру. Для кращого розуміння проблеми необхідно коротко ознайомитися із самим кошторисом-калькуляцією. Оцінювання послуг на складання проектів охоронних зон здійснюється згідно із цілою низкою критеріїв. Воно включає перелік робіт, що супроводжують охоронні дослідження: від попереднього вивчення пам'ятки за різними джерелами до безпосередньо польових та камеральних робіт, із подальшим укладанням звіту. Також враховуються проміжні етапи роботи та ряд характеристик, що стосуються рівня збереженості пам'ятки, кліматичних умов, необхідності додаткових робіт чи особливостей місця проведення робіт та ін. Для зручності підрахун-

ків кошторис розроблено у вигляді таблиці. Сам процес полягає у виборі відповідних даних з неї та проведенні на їх основі розрахунків зазначених сум. Це не викликає ніяких особливих проблем. Останні виникають пізніше час врахування коефіцієнтів, які знову ж таки визначаються згідно із кошторисом і враховують окремі особливості робіт, що проводяться.

Існуюче на сьогодні програмне забезпечення дозволяє значно спростити процес підрахунку шляхом використання можливостей редактора електронних таблиць Microsoft Excel 2000, зокрема, застосування його функцій та створення макросів. Останні, разом із пов'язаними з ними елементами керування (створеними через меню "Вид | Панель інструментов | Форми", або ж у режимі конструктора Visual Basic), взагалі, відіграють в даній розробці провідну роль. Саме на основі їх використання вона й побудована.

Пропонований варіант є книгою Microsoft Excel, що складається із 7 сторінок. Дві з них відводяться для збереження базової інформації, на основі якої проводяться розрахунки. З даною метою зручніше створити таблиці, де знаходитимуться дані про види робіт, їх обсяги та ціни за виконання, тобто зміст кошторису-калькуляції. Одну сторінку оформлено у вигляді інформації про дану книгу Excel. При бажанні її можна доповнити, на зразок запропонованої: ілюстраціями археологічних знахідок, розкопів та інше (рисі). Окрім того, подібним чином можна оформити повністю всю книгу, для більш кращого сприйняття користувачем-археологом.

Три сторінки відведеші для створення активного меню, яке є рядом запитань та запропонованих відповідей. Відповідно: перша — для попередніх робіт (рис.2), друга — для польових та камеральних, третя — для фотофіксації та складання звіту. Користувач обирає "мишкою" необхідний варіант. Відразу ж після цього поряд висвітлюється вартість зазначених робіт. В кінці кожної сторінки підраховується загальна вартість робіт по даному пункту. Аналогічним чином відбуваються розрахунки й на двох інших сторінках. Під кінець останньої — висвітлюється сума за

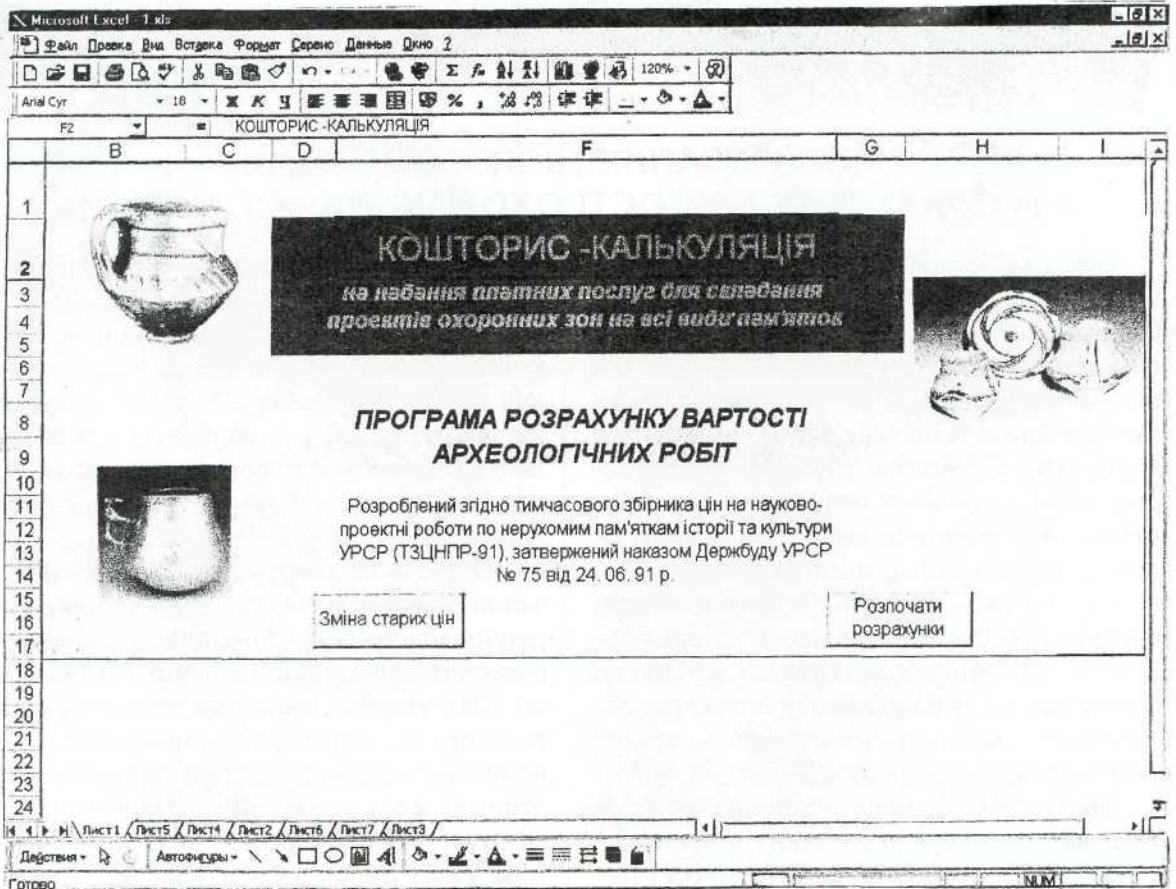

Рис. 1. Перша сторінка книги Microsoft Excel.

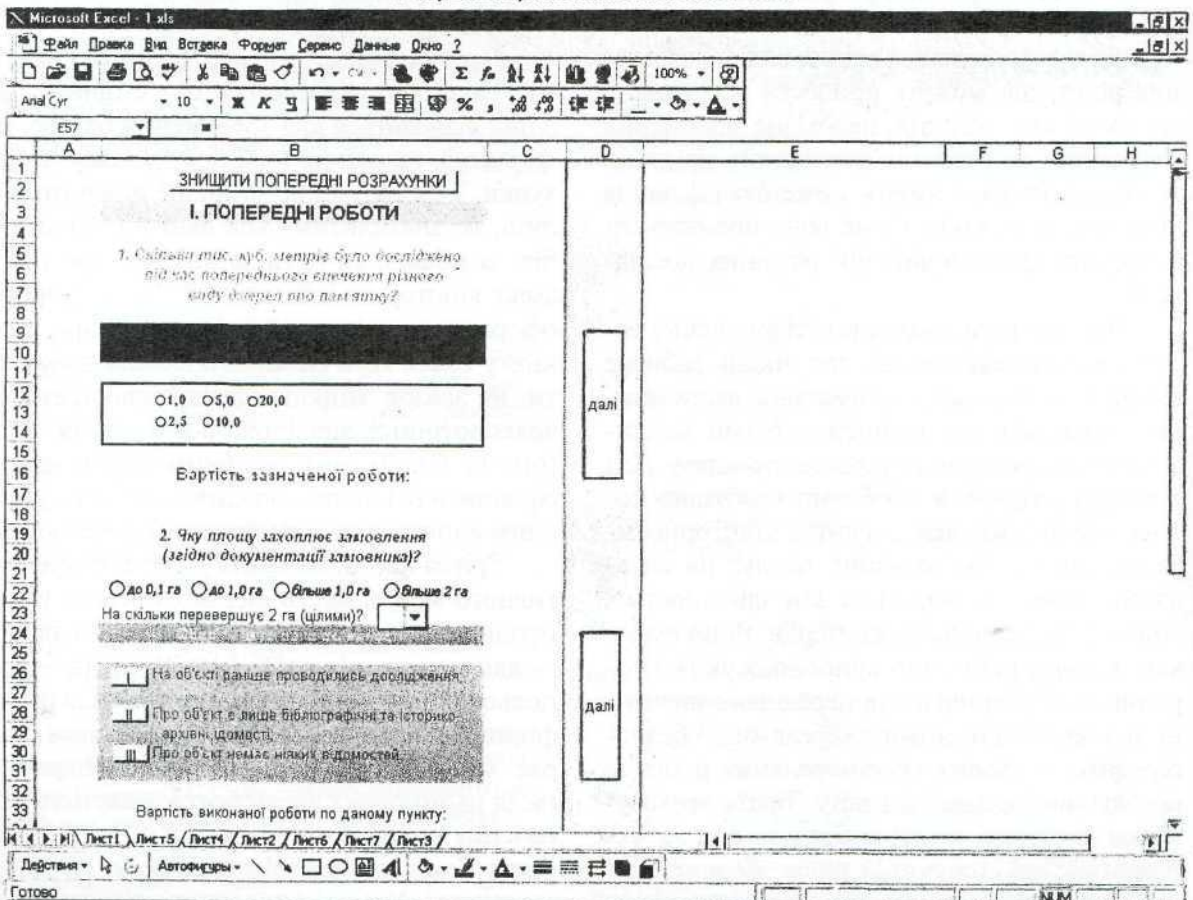

Рис. 2. Перша сторінка розрахунків.

весь комплекс робіт. Для цього доцільно скористатися формулою Excel "СУММ". З метою зручності користування запропонованим кошторисом варто створити кнопку й пов'язаний із нею макрос, що знищувала б результати попередніх та проміжних розрахунків. Також не заважатиме й кнопка переходу до наступної сторінки розрахунків. На першій сторінці даний варіант кошторису містить теж дві кнопки — "Розпочати розрахунки" та "Заміна старих цін". Перша дозволить перейти безпосередньо до розрахунку вартості робіт по першому пункту. Інша забезпечує користувачу можливість, в разі необхідності, замінити старі ціни по основних видах робіт, записаних в таблицях.

Важливе значення у стосунках між замовником та організацією, що виконувала рятувальні чи охоронні дослідження, надається економічній звітності у вигляді звіту-рахунку. З цією метою на останній сторінці створюється, згідно із визначеним зразком, рахунок,

в який у процесі розрахунків автоматично заносяться проміжні та кінцеві дані. Тобто, після завершення розрахунку вартості робіт необхідно лише натиснути "мишкою" кнопку "Показати рахунок", і він з'явиться на екрані. Залишається ввести у нього окремі дані, що стосуються назви об'єкта, замовника, й, натиснувши "мишкою" на кнопку "Роздрукувати", отримати рахунок на папері.

Таким чином, довготривалий і досить монотонний процес розрахунку вартості археологічних робіт можна реалізувати протягом декількох хвилин, не гаючи час на інколи копіткі математичні розрахунки та складання рахунку. Варто також розглянути перспективи даної розробки у плані прогнозування вартості робіт. Замовник, надавши попередні дані, відразу зможе отримати відомості про фінансові витрати на забезпечення проведення археологічних досліджень. Це дає змогу запобігти різним неприємностям юридичного плану у стосунках замовника і виконавця

21.012003.

НОВІ ВИПАННЯ

Нестуля Олексій, Нестуля Світлана. Українські культурні цінності в Росії: На шляху до діалогу. 1926-1930 рр. — Полтава: Ред.-вид. відділ Полтав. ун-ту споживчої кооперації України, 2002. — 333 с.: 16 кол. іл. — (Сер. "Повернення культурного надбання України: документи свідчать"; вип.3).

Науково-документальна серія книг "Повернення культурного надбання України: документи свідчать" присвячена проблемам повернення та реституції культурних цінностей в Україну.

У її першому випуску аналізувалися спроби повернення українських

культурних цінностей з Росії у 1917-1918 рр. (Київ, 1996).

Новий випуск серії присвячений пошуку шляхів до українсько-російського діалогу про взаємний обмін культурно-історичними цінностями в другій половині 20-х років ХХ ст.

Збірник документів, укладений відомими дослідниками історії пам'яткоохоронництва та фахівцями з історії вивчення і збереження історико-культурної спадщини України, розрахований на широке коло читачів, які цікавляться долею національної культурної спадщини.

Одним із найтрагічніших наслідків колоніального становища України у складі Російської імперії стало безконтрольне вивезення українських культурних цінностей до Росії. На жаль, повалення російського самодержавства суттєво не змінило ситуацію у цій царині. Масового характеру переміщення культурних цінностей з України до Росії набуло в роки громадянської війни. У Москві опинилися тисячі рухомих пам'яток історії та культури, вивезених у 1922 р. з України, після кампанії по вилученню церковних коштовностей у фонд боротьби із голодом.

Крім того, в кінці 20-х років ХХ ст. політичне керівництво СРСР ініціювало масовий розпродаж пам'яток з музеїв України на закордонних антикварних ринках.

Тим більшої уваги заслуговують спроби передових верств української громадськості хоча б частково обмежити наслідки дискримінаційної, по відношенню до національно-культурних потреб, українського народу політики і практики імперських центрів.

Одна із них мала місце в другій половині 20-х років ХХ ст., коли Україна на державному рівні поставила питання про повернення вивезених до Росії пам'яток її історії та культури. Напрацьовані в ході підготовки відповідного діалогу матеріали, документи, теоретичні висновки та організаційний досвід не втратили своєї актуальності і на сучасному етапі вирішення проблеми повернення українських культурних

Тільки-но виданий збірник матеріалів істотно доповнить коло інформаційних наукових-видань, присвячених публікації давно забутих матеріалів з питань реституції культурних цінностей в Україну.

Мироненко К.М.

